

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПВНЗ «МІЖНАРОДНИЙ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
АКАДЕМІКА СТЕПАНА ДЕМ'ЯНЧУКА»**

ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ І ТУРИЗМУ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 1 ГЕОГРАФІЯ КУЛЬТУРИ ТА ЕТНОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Освітньої програми:	Туризм
Рівня вищої освіти:	першого (бакалаврського)
за спеціальністю:	242 Туризм
галузі знань:	24 Сфера обслуговування

Рівне – 2020 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Географія культури та етнографія України» для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра за освітньою програмою «Туризм» зі спеціальності 242 «Туризм» галузі знань 24 "Сфера обслуговування",

Розробник: Левдер Андрій Іванович, кандидат пед. наук, доцент

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри географії і туризму

Протокол від 28 серпня 2020 р. № 1

Завідувач кафедри доц. Яроменко О.В.
(підпис)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Туризм»

Гарант Осіпчук І.О.
(підпис)

Схвалено навчально-методичною комісією природничо-географічного факультету

Протокол від 31 серпня 2020 р. № 1

Голова доц. Басюк Т.О.
(підпис)

© Левдер А.І., 2020

© ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука», 2020

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 24 Сфера обслуговування	Рік підготовки	
Загальна кількість годин – 90	Спеціальність: 242 Туризм	1-й	1 -й
		Семестр	
		1-й	1 -й
		Лекції	
	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	20 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		16 год.	2 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		54 год.	84 год.
		Вид контролю: екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Актуальність вивчення дисципліни пояснюється зростаючою необхідністю вирішення найскладнішої культурної проблеми – формування української геокультурної ідентичності. У вирішенні цієї проблеми може і повинна сказати своє вагоме слово географія культури і етнографія України.

Мета: донести студентам систему теоретичних знань і прикладних вмінь та навичок аналізу стану та функціонування геопросторових форм культури та етнографії в Україні.

В результаті вивчення даного курсу студент повинен

Завдання: знати: сутність понять: культура; етнографія; цивілізація; культурологія; географія культури; культурна географія; геокультура; геокультурні ідеї; геокультурні закони; етнокультурна географія; сакральна географія; історична географія культури; геокультурна регіоналізація; методологія геокультурних досліджень; методика геокультурних досліджень; методика етнографічних досліджень. Практично аналізувати геокультурні та етнографічні особливості, зокрема етнокультурні, сакральні, історико-культурні, формування території; визначати чинники формування геокультури та етнографії; аналізувати компонентну структуру географії культури та етнографії України.

Під час лекційних та практичних занять, та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Географія культури та етнографія України» студенти, *набувають таких програмних компетентностей: ЗК (загальні компетентності), СК (спеціальні, фахові компетентності).*

ЗК01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні

ЗК02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя

СК28. Здатність працювати у міжнародному середовищі на основі позитивного ставлення до несхожості до інших культур, поваги до різноманітності та мультикультурності, розуміння місцевих і професійних традицій інших країн, розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці.

Результати навчання за дисципліною

Опанувавши дисципліну студенти повинні володіти такими *програмними результатами навчання:*

ПР14. Проявляти повагу до індивідуального і культурного різноманіття.

ПР16. Діяти у відповідності з принципами соціальної відповідальності та громадянської свідомості.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Географія культури та етногеографія України

Тема 1. Географія культури

Роль предмету географія культури. Використання досягнень географії у культурі. Формування географічної культури студентів. Компоненти культури. Перспективи проектування культурологічної географічної освіти. Географічна освіта як основа становлення географічної культури.

Тема 2. Проблеми адекватного понятійно-термінологічного відображення сфери етнонаціональних взаємин

Проблеми адекватного понятійно-термінологічного відображення сфери етнонаціональних взаємин. Недоліки модерністських та постмодерністських підходів до трактування поняття нації. Переваги та недоліки підходів Ю. Бромлея до понятійно-термінологічного означення сфери етнонаціональних взаємин. Внесок українських науковців у формування понятійно-термінологічного апарату науки про націю. Ознаки нації як найвищого ступеня розвитку етносу. Сутність номотетичного та ідіографічного підходів в етногеографії. Функції етногеографії.

Тема 3. Концептуальні засади етногеографії

Демотериторіальні основи етнічності. Структурно-територіальна організація етнонаціональних спільнот і груп. Значення соціальної структури етносу в процесах життєдіяльності. Взаємозалежності простежуються між релігійною та етнонаціональною ідентичностями. Чинники, що зумовлюють формування в структурі етносу окремих мовно-етнічних груп. Характерні типологічні особливості етнічних меж. Демогеографічний потенціал етносу. Модернізація етносу. Етногеографічне значення процесів урбанізації та міграції. Етногеографічні процеси.

Тема 4. Методологічні та методичні основи етногеографічного дослідження держав

Огляд історії етногеографічних досліджень в Україні. Методологічні хиби сучасних етногеографічних досліджень. Структурно-функціональний підхід в етногеографічних дослідженнях. Етногеографічні праці С. Рудницького. Методологія етногеографічного дослідження держав. Здобутки української етногеографії 20-50-х років XX ст. Методика та загальнонаукові методи регіональних етногеографічних досліджень. Оцінення регіональних проблем і перспектив етнонаціональних взаємин в Україні.

Тема 5. Релігійно-конфесійний чинник етногеографічних змін в Україні впродовж XX ст.

Українські етнодемографічні втрати, спричинені негативними тенденціями розвитку релігійно-конфесійних взаємин. Регіональні відмінності негативного впливу релігійно-конфесійних взаємин на етногеографічні процеси в Україні впродовж XX ст.

Тема 6. Етногеографія українських земель на початку XX ст.

Етнодемогеографічні тенденції розвитку України впродовж XX ст. Зміни структури населення за рідною мовою впродовж 1959-1989 років. Розміри та конфігурація української етнічної території на початку XX ст. Етногеографічні процеси, що були спричинені змінами в структурі населення. Етнонаціональні групи компактно проживали в межах української етнічної території. Регіональні відмінності самосвідомості етнічних українців. Особливості демосоціальної структури та розселення етнічних українців у складі Австро-Угорської та Російської імперій.

Тема 7. Етногеографічна структура сучасної України

Етногеографічні параметри державної території та державних кордонів України. Етнодемогеографічні співвідношення в структурі населення України. Ідентифікація суб'єктів етногеографічних взаємин. Співвідношення етнонаціональних спільнот і груп у сільському та міському населенні України. Географія української етнічної нації в Україні. Частка етнічних українців у регіонах України. Зміни в етнонаціональній структурі населення України за останній міжпереписний період. Демографічні параметри та особливості розселення етнічних українців за регіонами України та у розрізі сільського й міського населення.

Тема 8. Географія зарубіжних українців

Етнічні українці поза межами держави Україна: понятійно-термінологічне означення та історико- географічні передумови. Частка українців серед населення повітів колишньої Російської імперії, що не увійшли до складу УСРР. Географія автохтонного етнічно українського населення в суміжних з Україною державах.

Тема 9. Географія західної та східної української діаспори

Географія західної української діаспори. Географія східної української діаспори. демогеографічні параметри розвитку та розселення українського населення Росії, Казахстану та Білорусі. демографічні параметри та особливості розселення найбільших українських етнонаціональних груп в різних державах світу.

Тема 10. Регіональні проблеми гармонізації етнонаціональних взаємин в Україні

Суперечності етнонаціональних взаємин в Україні в регіональному і міжрегіональному вимірах. Етногеографічні проблеми подолання кризових виявів української етнічності та формування культурної самобутності держави. Етногеографічні аспекти утвердження в Україні національної ідеї та становлення політичної нації.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі		
		л	п	с. р.		л	п	с. р.
Змістовий модуль 1. Географія культури та етнографія України								
Тема 1. Географія культури	8	2	-	6	8	1	-	7
Тема 2. Проблеми адекватного понятійно-термінологічного відображення сфери етнонаціональних взаємин	10	2	4	4	10	-	--	10
Тема 3. Концептуальні засади етногеографії	9	2	2	5	9	1	1	7
Тема 4. Методологічні та методичні основи етногеографічного дослідження держав	9	2	2	5	9	1	-	8
Тема 5. Релігійно-конфесійний чинник етногеографічних змін в Україні впродовж XX ст.	9	2	-	7	9	-	-	9
Тема 6. Етногеографія українських земель на початку XX ст.	10	2	4	4	10	-	-	10
Тема 7. Етногеографічна структура сучасної України	8	2	-	6	8		-	8
Тема 8. Географія зарубіжних українців	9	2	4	3	9	1	1	7
Тема 9. Географія західної та східної української діаспори	9	2	-	7	9	-	-	9
Тема 10. Регіональні проблеми гармонізації етнонаціональних взаємин в Україні	9	2	-	7	9	-	-	9
Усього годин	90	20	16	54	90	4	2	84

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Проблеми адекватного понятійно-термінологічного відображення сфери етнонаціональних взаємин	4/-
2.	Концептуальні засади етнології	2/1
3.	Методологічні та методичні основи етнологічного дослідження держав	2/-
4.	Етнологія українських земель на початку XX ст.	4/-

5.	Географія зарубіжних українців	4/1
	Разом:	16/2

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Географія культури	6/7
2	Проблеми адекватного понятійно-термінологічного відображення сфери етнонаціональних взаємин	4/10
3	Концептуальні засади етногеографії	5/7
4	Методологічні та методичні основи етногеографічного дослідження держав	5/8
5	Релігійно-конфесійний чинник етногеографічних змін в Україні впродовж XX ст.	7/9
6	Етногеографія українських земель на початку XX ст.	4/10
7	Етногеографічна структура сучасної України	6/8
8	Географія зарубіжних українців	3/7
9	Географія західної та східної української діаспори	7/9
10	Регіональні проблеми гармонізації етнонаціональних взаємин в Україні	7/9
	Разом	54/184

7. Завдання для опрацювання тем дисципліни

Назва теми	Зміст завдання для відпрацювання пропущених занять і невиконаних завдань	Форми контролю	Література	Кількість балів
Змістовий модуль 1. Географія культури та етнографія України				
Тема 1. Географія культури	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою; підготовка до семінарського заняття	Експрес опитування, презентація	Основна: [2; 4; 9; 11; 13]. Додаткова: [8;4;10]	6
Тема 2. Проблеми адекватного понятійно-термінологічного відображення сфери етнонаціональних взаємин	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою; підготовка до практичного заняття	Тести, практичні завдання	Основна: [2; 4; 9; 11; 14]. Додаткова: [8;4;6;10]	6
Тема 3. Концептуальні засади етногеографії	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою; підготовка до семінарського заняття	Захист завдання	Основна: [1;2; 4; 9; 11; 15]. Додаткова: [8;4;9;10]	6

Тема 4. Методологічні та методичні основи етногеографічного дослідження держав	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою; підготовка до семінарського заняття	Захист завдання	Основна: [2; 4; 9;6;8; 11;16]. Додаткова: [7;8;4;10]	6
Тема 5. Релігійно-конфесійний чинник етногеографічних змін в Україні впродовж ХХ ст.	Вивчення лекційного матеріалу, виконання практичного завдання	Кейси, практичні завдання	Основна: [3; 4; 7;6;8; 12; 15]. Додаткова: [3;8;5;9]	6
Тема 6. Етногеографія українських земель на початку ХХ ст.	Вивчення лекційного матеріалу, виконання практичного завдання	Кейси, практичні завдання	Основна: [5; 4; 7;6;8; 11; 12]. Додаткова: [2;5;4;9]	6
Тема 7. Етногеографічна структура сучасної України	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття.	Захист завдання	Основна: [3; 6;7;6;8; 16] Додаткова: [2;3;4;6]	6
Тема 8. Географія зарубіжних українців	Вивчення лекційного матеріалу, виконання практичного завдання	Кейси, есе, доповідь	Основна: [2; 4; 7;5;8; 11]. Додаткова: [1;3;4;10]	6
Тема 9. Географія західної та східної української діаспори	Вивчення лекційного матеріалу, виконання практичного завдання	Кейси, практичні завдання, тестові завдання	Основна: [5; 4; 7;6;8; 11; 14]. Додаткова: [1;2;5;4;9]	6
Тема 10. Регіональні проблеми гармонізації етніонаціональних взаємин в Україні	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття.	Презентація результатів та захист завдання	Основна: [5; 4; 7;6;8; 13; 16]. Додаткова: [2;5;4;6;9]	6
Всього:				60

9. Методи навчання

У процесі вивчення дисципліни застосовуються такі методи навчання:

- пояснювально-ілюстративний метод, із використанням мультимедійних презентацій під час викладу лекційного матеріалу;
- практичні (практично-семінарські) заняття у їх різноманітних формах (бесіда з елементами дискусії, ситуативний підхід, бесіда за «круглим столом», «питання-відповідь») відбуваються з використанням проблемно-пошукового та евристичного методів навчання;
- дослідницький метод під час виконання самостійної роботи.

10. Методи контролю

Поточний контроль реалізується у формі:

- опитування, захисту, виступів на семінарських та практичних заняттях, експрес-контролю тощо, під час проведення практичних та семінарських занять, участі у ділових іграх і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи;

- перевірка результатів: засвоєння навчального матеріалу, завдань запланованих на самостійне опрацювання тощо;
- тестовий контроль. Підсумковий контроль.

Питання гарантованого рівня знань здобувачів вищої освіти

1. Роль предмету географія культури.
2. Використання досягнень географії у культурі.
3. Формування географічної культури студентів.
4. Компоненти культури.
5. Перспективи проектування культурологічної географічної освіти.
6. Географічна освіта як основа становлення географічної культури.
7. Проблеми адекватного понятійно-термінологічного відображення сфери етнонаціональних взаємин.
8. Недоліки модерністських та постмодерністських підходів до трактування поняття нації.
9. Переваги та недоліки підходів Ю. Бромлея до понятійно-термінологічного означення сфери етнонаціональних взаємин.
10. Внесок українських науковців у формування понятійно-термінологічного апарату науки про націю.
11. Ознаки нації як найвищого ступеня розвитку етносу.
12. Сутність номотетичного та ідіографічного підходів в етногеографії.
13. Функції етногеографії.
14. Демо-територіальні основи етнічності.
15. Структурно-територіальна організація етнонаціональних спільнот і груп.
16. Значення соціальної структури етносу в процесах життєдіяльності.
17. Взаємозалежності простежуються між релігійною та етнонаціональною ідентичностями.
18. Чинники, що зумовлюють формування в структурі етносу окремих мовно-етнічних груп.
19. Характерні типологічні особливості етнічних меж.
20. Демогеографічний потенціал етносу.
21. Модернізація етносу.
22. Етногеографічне значення процесів урбанізації та міграції.
23. Етногеографічні процеси.
24. Огляд історії етногеографічних досліджень в Україні.
25. Методологічні хиби сучасних етногеографічних досліджень.
26. Структурно-функціональний підхід в етногеографічних дослідженнях.
27. Етногеографічні праці С. Рудницького.
28. Методологія етногеографічного дослідження держав.
29. Здобутки української етногеографії 20-50-х років ХХ ст.
30. Методика та загальнонаукові методи регіональних етногеографічних досліджень.
31. Оцінення регіональних проблем і перспектив етнонаціональних взаємин в Україні.
32. Українські етнодемографічні втрати, спричинені негативними тенденціями розвитку релігійно-конфесійних взаємин.
33. Регіональні відмінності негативного впливу релігійно-конфесійних взаємин на етногеографічні процеси в Україні впродовж ХХ ст.
34. Етнодемогеографічні тенденції розвитку України впродовж ХХ ст.
35. Зміни структури населення за рідною мовою впродовж 1959-1989 років.
36. Розміри та конфігурація української етнічної території на початку ХХ ст.
37. Етногеографічні процеси, що були спричинені змінами в структурі населення.
38. Етнонаціональні групи компактно проживали в межах української етнічної території.
39. Регіональні відмінності самосвідомості етнічних українців.

40. Особливості демосоціальної структури та розселення етнічних українців у складі Австро-Угорської та Російської імперій.
41. Етногеографічні параметри державної території та державних кордонів України. Етнодемогеографічні співвідношення в структурі населення України. Ідентифікація суб'єктів етногеографічних взаємин.
42. Співвідношення етнопонаціональних спільнот і груп у сільському та міському населенні України.
43. Географія української етнічної нації в Україні.
44. Частка етнічних українців у регіонах України.
45. Зміни в етнопонаціональній структурі населення України за останній міжпереписний період.
46. Демографічні параметри та особливості розселення етнічних українців за регіонами України та у розрізі сільського й міського населення.
47. Етнічні українці поза межами держави Україна: понятійно-термінологічне означення та історико-географічні передумови.
48. Частка українців серед населення повітів колишньої Російської імперії, що не увійшли до складу УСРР.
49. Географія автохтонного етнічно українського населення в суміжних з Україною державах.
50. Географія західної української діаспори.
51. Географія східної української діаспори. демогеографічні параметри розвитку та розселення українського населення Росії, Казахстану та Білорусі.
52. Демографічні параметри та особливості розселення найбільших українських етнопонаціональних груп в різних державах світу.
53. Суперечності етнопонаціональних взаємин в Україні в регіональному і міжрегіональному вимірах.
54. Етногеографічні проблеми подолання кризових виявів української етнічності та формування культурної самобутності держави.
55. Етногеографічні аспекти утвердження в Україні національної ідеї та становлення політичної нації.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль та самостійна робота										Підсумковий контроль (екзамен)	Сума
Змістовий модуль №1											
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	40	100
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6		

12. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Критерії оцінювання	Оцінка за національною шкалою
			для екзамену, курсової роботи, практики
90-100	A	Студент виявляє особливі творчі здібності, глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах; вміє аналізувати явища, які вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку; застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач; володіє вмінням надавати чітку аргументовану відповідь на поставленні питання	відмінно
82-89	B	Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи, надає лаконічну відповідь майже на всі поставленні питання; самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	добре
74-81	C	Студент вміє оперувати необхідним колом понять та категорій; узагальнювати та систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві	
64-73	D	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, слабке їх застосування при розв'язанні практичних завдань; аналізує навчальний матеріал за допомогою викладача, надає мало аргументовані відповіді, виправляє не всі помилки, значна кількість яких є суттєвими	задовільно
60-63	E	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні вищому за початковий, проте має фрагментарне уявлення про деякі поняття та категорії курсу; надає неповне висвітлення змісту питань; має недостатнє вміння зробити аргументовані висновки; відповіді містять значну кількість недоліків і помилок	
35-59	FX	Студент не опанував значну частину матеріалу курсу; не володіє понятійним апаратом; не опрацював базову та допоміжну літературу. Мова не виразна, обмежена, бідна, словниковий запас не дає змоги оформити ідею. Практичні навички на рівні розпізнавання	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	Студент повністю не знає програмного матеріалу, не працював в аудиторії з викладачем або самостійно; допускає суттєві помилки у відповідях на питання, не вміє застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практичних завдань	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення навчальної дисципліни включає:

1. Навчальні посібники.
2. Опорний конспект лекцій по всіх темах курсу, у тому числі завдання для практичних робіт та самостійного вивчення дисципліни в електронному вигляді (навчальна платформа Moodle). Глосарій.
3. Пакети тестових завдань для підсумкового контролю (навчальна платформа Moodle).

13. Рекомендована література

Основна

1. Качмала В.І. Історія української культури /методичні рекомендації. Київ, – 2015
2. Лысенко Ю.М. Этнографические исследования в годы великой отечественной войны / Вестник института ИАЭ. 2015. No 1. С.137–140.
3. Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Вступ до соціальної географії: Навч. посібник. К., 2000.
4. Основи етнодержавознавства. Підручник / За ред. Ю. І. Римаренка. К., 1997.
5. Охримович В. Русини-латинники. Львів, 1912.
6. Охримович В. Фактичні і фіктивні страти русинів у демографічному балансі Галичини за десятиліття 1900-1910. Львів, 1912.
7. Піскунов С. Етнічна диференціація народжуваності і плідності в Україні в 1959–1989 роках // Демографічні дослідження. К., 1997. Вип. 19.
8. Пістун М.Д. Основи теорії суспільної географії. К., 1996.
9. Поетично-мистецька складова творчого доробку тараса шевченка в контексті фольклору та етнографії / Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. No 30, Київ, 2014
10. Пономарьов А. Українська етнографія: Курс лекцій. К., 1994.
11. Попова І. Мова як фактор політичного та культурного самовизначення (на матеріалах соц. досл. в Одеській області) // Етнічні меншини Східної та Центральної Європи. Компаративний аналіз становища та перспектив розвитку. К., 1994.
12. Поштарева Т.В. Этнокультурная компетентность как социально- педагогическое явление // Теоретические проблемы этнической и кросс- культурной психологии: материалы Международной научной конференции 29-30 мая 2008 г. В 2 т. ; отв. ред. В.В. Гриценко. Смоленск: Универсум, 2008. С. 95-105.
13. Проблемы этнической географии и картографии. М., 1978.
14. РебетЛ. Теорія нації. Львів, 1997.
15. Родоман Б.Б. Введение в социальную географию. М., 1993.
16. Розподіл населення найбільш чисельних національностей за статтю та віком, шлюбним станом, мовними ознаками та рівнем освіти. За даними Всеукр. перепису населення 2001 року. К., 2004
17. Рудницький С. Огляд національної території України. Берлін: Українське слово, 1923.
18. Рудницький С. Чому ми хочемо самостійної України // Упорядк., передм. О. Шаблія. Львів, 1994.

Допоміжна

1. Свідзинський А. Це складне національне питання. К., 1994.
2. Сенин В. С. Организация международного туризма / Сенин В. С. — М.: Финансы и статистика, 2000. — 400 с.
3. Сергійчук В. Етнічні межі та державний кордон України. К., 2000.
4. Сміт Е. Національна ідентичність. К., 1998.
5. Соціально-економічна географія України / За ред. О. І. Шаблія. Львів, 2000.
6. Тесля І. Українці Канади в 1971 році. Мюнхен, 1977.
7. Тиводар М. Етнологія. Ужгород, 1998.
8. Томашівський С. Причинки до пізнання національної території Угорської Русі // ЗНТШ. Т. 77, 1905.
9. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії. Одеса, 2001.
10. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: Навч. посібник. Одеса, 2005.
11. Українська діаспора. Соціологічні та історичні студії. К., 2003.

12. Етнографія Крима: релігія, быт и культура кримських татар – 2014 / [Електронний ресурс] Режим доступу: http://islam-today.ru/islam_v_rossii/etnografia-kryma-religia-byt-i-kultura-krymskih-tatar/
13. Steers, Richard M. Management across cultures: challenges and strategies. — Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2010.

15. Інформаційні ресурси

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Державне агентство розвитку туризму України URL: <https://www.tourism.gov.ua/>
3. Дистанційний курс на он-лайн платформі moodle URL: <https://edu.regi.rovno.ua>
4. Законодавство України URL: <http://www.rada.kiev.ua/>
5. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
6. Обласна наукова бібліотека (м. Рівне, майдан Короленка, 6) URL: <http://www.libr.rv.ua/>
7. Управління культури і туризму Рівненської обласної державної адміністрації URL: <http://www.rv.gov.ua/sitenew/main/ua/487.htm>.